

Zadovoljstvo in protest

Po vseh državah in pri vseh narodih je vsak začetek šolskega leta pomemben dogodek. Za učence in dijake se pričinja redno delo, ki ni nič manj težavno in naporno, kot je delo delavca v tovarni ali kakem drugem podjetju, delo uradnika, izobraženca itd. Začetek šolskega leta je seveda važen dogodek tudi za starše, saj bodo, mimo trenutnih gmotnih skrbi morali od blizu spremljati otrokovo delo, njegove uspehe in neuspehe, skratka njegovo pripravo na življenje.

Če je začetek šolskega leta važen dogodek v vsaki družbi, je tem pomembnejši v manjšinski skupnosti, se pravi v takih pogojih in razmerah, v kakršnih živi naša slovenska narodna manjšina. Rodovi primorskih Slovencev, ki zaradi fašistične diktature niso mogli obiskovati šol v materinem jeziku, se prav gotovo dobro spominjajo, kako jim je bilo težko pri srcu, ker se niso mogli vzgajati in izobraževati v materinščini, ker se niso mogli seznanjati z bogastvom slovenske kulture, ker so bili v šoli predmet usakovrstnega in trajnega poniževanja, ker so bili vsak dan razdvojeni med tistim, kar so slišali doma od svojih staršev, in tistim, kar so morali poslušati iz ust vzgojiteljev drugega jezika in drugačne, ponavadi do Slovencev sovražne miselnosti.

Nič čudnega ni, če so primorski Slovenci proti koncu vojne in zlasti po osvoboditvi s tako velikim navdušenjem in s čutom za požrtvovalnost sodelovali pri obnavljanju slovenskih šol, kot da bi hoteli sami nadoknaditi to, za kar so bili po sili razmer prikrajšani in česar so bili oropani.

Od osvoboditve je poteklo že 36 let in od tedaj je obnovljena slovenska šola vzgojila in izobrazila na tisoče Slovencev v zamejstvu. Tudi v tem obdobju so bile velike težave, vendar stanje nikakor ni bilo več takšno, kot za časa črne diktature. Težave so seveda tudi zdaj, saj slovenska šola v Italiji še vedno ni takšna, kakršne bi si želeli.

Ne homo danes obnavljali problemov, s katerimi se mora ubadati naša slovenska šola, saj smo v našem listu o teh vprašanjih večkrat pisali. Ob začetku novega šolskega leta pa nikakor ne moremo mimo boleče ugotovitve, da je del Slovencev v Italiji še vedno brez šol v materinem jeziku, da se namreč našim Benečanom ter našim bratom in sestram v Kanalski dolini še vedno zanika pravica do pouka v materinščini, da so ti naši rojaki še vedno oropani ene temeljnih človeških pravic. Sedanja šola je za te naše brate in sestre še vedno potujočevalnica, kar je pra-

dalje na 2 strani ■

Enciklika papeža J. Pavla II. o delu

V torek dopoldne so v Vatikanu predstavili in izročili javnosti novo, tretjo encikliko papeža Janeza Pavla II. pod naslovom »Laborem exercens«, s katero je sedanji papež dopolnil nauk katoliške Cerkve o delu in socialnem vprašanju oziroma o človekovem odnosu do dela in o odnosih med delom in kapitalom. To se je zgodilo prav za devetdesetletnico slovite okrožnice »Rerum novarum« papeža Leona XIII., ki je položila temelje katoliškemu socialnemu nauku in nakazala pot organiziranemu delavstvu krščanskega nazora v boju za socialne pravice in enakopravnost v svetu dela.

Novo papeževo encikliko sta predstavila časnikarjem iz vsega sveta tajnik papeške ustanove »Justitia et Pax«, belgijski pater Jan Schotte, in jezuit Johannes Schaching, dekan fakultete za socialne vede na Gregorijanski univerzi v Rimu.

Nova papeževa enciklika je vzbudila velikansko pozornost v tisku in mnoge komentarje. Na splošno ji priznavajo, da pomeni korak naprej v določitvi stališča katoliške Cerkve do tako važnega socialnega vprašanja. To stališče je bilo izoblikovano na osnovi dolgoletnih in mnogih izkušenj

v desetletjih od enciklike Leona XIII. in posebno še v modernem času. Peter Jan Schotte je pri predstavitvi nove enciklike izjavil: »Ta enciklika presega miselnost razrednega boja in nasprotstva med različnimi vlogami produktivne dejavnosti in to v imenu bistvene enakopravnosti med ljudmi, ki delajo. Poleg tega vsebuje še druga jasna preseganja, kot npr. glede nasprotja med kapitalom in delom in tudi glede delavske vzajemnosti, ki sega preko skupinskih in državnih meja.«

V latinskem izvorniku obsega nova enciklika, ki bo nedvomno postala v katoliškem svetu prav tako važna kot svoj čas enciklika »Rerum novarum«, 69 strani, v italijanskem prevodu pa 103 strani, kar je seveda pripisati samo znani zgoščenosti latinskega jezika. Poleg italijanskega prevoda so istočasno izšli prevodi še v sedmih drugih zelo razširjenih jezikih. Papež je začel pisati novo encikliko že letošnjo pomlad, pisanje pa je moral pretrgati zaradi atentata, ki je bil napravljen nanj. Šele ko se je zdravstveno dovolj popravil, je lahko encikliko ob pomoči svojih zvestih sodelavcev dokončal.

dalje na 2. strani ■

Znanost bi morala bolj pomagati pri reševanju konkretnih problemov

Ljudje, ki živimo v 20. stoletju, smo prepričani, da je naše stoletje znanstveno stoletje, to je, da se loteva človeštvo vseh vprašanj, ki jih mora ali bi jih moralo reševati, na znanstven način. Toda ali je temu res tako? Dan za dnem lahko beremo v dnevnikih o umorih, samomorih, o smrtnih nesrečah, ki bi se jih bilo dalo preprečiti, o mednarodnih spopadih, o socialnih in političnih konfliktih, ki bi se jim bilo mogoče izogniti, o zatiranju manjšin, religij, protestniških gibanj itd. Tudi te probleme bi mogli reševati na znanstven način, namesto da dopustimo, da se dogajajo tragedije. Pomislimo tudi na vprašanje blaznosti oziroma duševnih bolezni, na vprašanje lakote v svetu in predvsem tudi na vprašanje narodnih in rasnih manjšin.

V resnici je še ogromno problemov, katerih znanost še ni niti odkrila ali pa se jih loteva le obotavljaje se, še čisto plaho in neodločeno. Vzemimo vprašanje etničnih

manjšin. Kje na svetu obstoja kak mednarodni znanstveni institut, ki bi zbiral podatke o njih in nudil znanstvenikom gradivo, kadar bi ga potrebovali? Nihče natančno ne ve, koliko narodnih manjšin živi na svetu in kje. Nihče ne ve in se ne briga za to, v kakšnih razmerah živijo te manjšine, kvečjemu njihove matične države, če jih imajo, toda mnoge manjšine sploh nimajo tistega, kar imenujemo mi matični narod ali matična država. Tak je npr. primer Kurdov in še mnogih drugih narodov, ki ne le da nimajo matične države, ampak so razdeljeni med več držav, ki vse vidijo v njih sovražnike, katere je treba čimprej zatreti, asimilirati ali pobiti. Na svetu pa je toliko univerz, ki se ukvarjajo v svojih institutih z raznimi abstraktni problemi, le ne s tem, zakaj nek vladajoči narod dopusti, da njegovi oblastniki pobijajo ali asimilirajo narodne manjšine, in zakaj pačijo

dalje na 2. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 20. septembra, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 11.00 Mladinski oder: »Mali dudar«; 11.30 Nabožna glasba; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji — Klasično, a ne prerresno; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Šport in glasba ter neposredni prenosi z naših prireditvev; 19.00 Poročila.

■ PONEDELJEK, 21. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po nae; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Danes bomo govorili o...; — Glasbene spremljave; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Zdravilna zelišča — Kulturne aktualnosti doma in v svetu; 13.00 Poročila; 13.20 Letonja revija »Primorska poje«; 14.00 Kratka poročila; 14.30 Otroški kotichek; 15.30 Roman v nadaljevanjih: Miguel de Cervantes Saavedra: »Veumni plemič Don Kihot iz Manče«; 16.00 Z besedo in glasbo po Kreti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Za ljubitelje operne glasbe; 18.00 Odnos današnjega sveta do naravnega okolja; 19.00 Poročila.

■ TOREK, 22. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Danes bomo govorili o... psiholoških vprašanjih; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert s posnetki na trakovih in ploščah; 11.30 Kulturne aktualnosti doma in v svetu; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Motivi z malega zaslona; 14.30 Otroški kotichek; 15.30 Portreti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Solist z orkestrom; »Grozdje in trta«; 19.00 Poročila.

■ SREDA, 23. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Danes bomo govorili o...; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert s posnetki na trakovih in ploščah; 11.30 Pomisleki — Slovenska poezija skozi stoletja; 13.00 Poročila; 13.20 Zborovska glasba s koncertnega odra; 14.00 Kratka poročila; 14.10 V gosteh imamo Elvira Presleya; 14.30 Otroški kotichek; 15.30 Roman v nadaljevanjih: Miguel de Cervantes Saavedra: »Veumni plemič Don Kihot iz Manče«; 16.00 Orkester RTV Ljubljana; 16.15 Za ljubitelje vokalnega jazz; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Letošnja revija »Primorska poje«; 19.00 Poročila.

■ ČETRTEK, 24. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Danes bomo govorili o...; — Glasbene spremljave; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert s posnetki na trakovih in ploščah; 11.30 Zanimivosti doma in po svetu — Na počitnice — Moj konjiček; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Skladatelj dirigent; 14.30 Otroški kotichek; 15.30 Portreti; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Skladbe za zbor in orkester — Četrtekova srečanja; 19.00 Poročila.

■ PETEK, 25. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Danes bomo govorili o...; — Glasbene spremljave; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert s posnetki na trakovih in ploščah; 11.30 Naši nepoznani bratje — Sprehod po naravnih parkih in botaničnih vrtovih — Razgovor z enologom; 13.00 Poročila; 13.20 Letošnja revija »Primorska poje«; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Folklorni odmevi; 14.30 Otroški kotichek; 15.30 Roman v nadaljevanjih: Miguel de Cervantes Saavedra: »Veumni plemič Don Kihot iz Manče«; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Umetna glasba raznih narodov — Sodobne slovenske novele; 19.00 Poročila.

■ SOBOTA, 26. septembra, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Danes bomo govorili o...; — Glasbene spremljave; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Kulturne aktualnosti doma in v svetu; — Izseljeniški trenutek; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Sobotno srečanje; 14.30 Otroški kotichek; 16.00 Portreti; 16.15 Zimzelene melodije; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Poslušali boste 18.45 Vera in naš čas; 19.00 Poročila.

Enciklika papeža J. Pavla II. o delu

■ nadaljevanje s 1. strani

Komentatorji posebej poudarjajo dejstvo, da je napisal to encikliko papež, ki je bil svoječasn, v mladih letih, sam delavec. Moral si je služiti kruh s težkim delom svojih rok. Zato pozna vse težave in probleme dela.

Enciklika obsega uvod in štiri poglavja, ki imajo naslove »Delo in človek«, »Spopad med delom in kapitalom v sedanjem zgodovinskem obdobju«, »Pravice delovnih ljudi« in »Elementi za poduhovljenje dela«. Seveda pa pri tej papeževi encikliki ne gre za kake povsem nove poglede Cerkev na delo in delavske pravice, pač pa za izvirnejše in še bolj občuteno doživljanje problemov, ki so lastni delovnim ljudem in svetu dela nasploh. Nekateri so iznašli za to izraz »antropološka teologija« tipičnega Woytilovega kova.

Enciklika opozarja, da ne bi smeli dela nikoli ponižati na raven, da bi bilo ocenjevano samo z merilom denarne vrednosti, kajti vrednost dela temelji na dostojanstvu človekove osebe. V delavcih zato ne bi sme-

ZNANOST BI MORALA BOLJ POMAGATI PRI REŠEVANJU KONKRETNIH PROBLEMOV

■ nadaljevanje s 1. strani

zgodovino manjšin ter jih tako ponižujejo in duhovno uničujejo. Le malo se stori tudi za druge probleme, ki smo jih omenili, npr. za preučevanje duševnih bolezni, za preučevanje vprašanja, kako bi se dalo najbolj učinkovito pomagati stradajočim otrokom po svetu, kako bi se dalo v zaostalih deželah pridelati več kruha, kako bi se dalo z raznimi oblikami posredovanja in pogajanja preprečiti vojne, kako bolj objektivno preučiti in reševati socialne konflikte, da ne bi prihajalo do prelivanja krvi, in tako naprej.

Tako lahko rečemo, da je svet v glavnem sicer že prišel do zavesti, da bi se moralo ta vprašanja, kot tudi mnoga druga, reševati predvsem na znanstven način, vendar pa bo še dolgo trajalo, preden bodo res zaživele znanosti, ki se bodo ukvarjale s tem in to ne samo teoretično, ampak bodo njihove rezultate upoštevali tudi oblastniki in zakoni. Svet še daleč ni tako napreden in human, kot si domišljamo, ko se bližamo koncu 20. stoletja.

li videti samo »delovnih rok«, ki bi jih smeli izkoriščati ali spodbujati v upor. Enciklika izraža takó zavračanje kapitalizma, ki presoja vse z denarno ceno, kot kolektivizma, ki podreja pravice in dostojanstvo posameznika kolektivu.

Enciklika se izčrpno ukvarja tudi s pravico do zasebne lastnine v pogledu produkcijskih sredstev, a vedno v duhu, da ima delo prvenstvo pred kapitalom. Zaželenje reforme za uresničenje socialne pravičnosti ne bi smele biti uveljavljene z doslednim in načelnim odpravljanjem zasebne lastnine produkcijskih sredstev. Poudarek je na pravičnosti.

Enciklika pa govori tudi o pravici do stavke. Ta je »zakonita pravica«, a mora ostati »skrajno sredstvo«. Ne bi je smeli izkoriščati, posebno ne v politične namene. Glede sindikatov pravi enciklika »Laborem exercens«, da je treba presojeti njihov boj kot normalno prizadevanje za pravično dobro, ne pa kot boj proti drugim. »Sindikalne zahteve se ne smejo spremeniti v neko obliko skupinskega in razrednega egoizma.«

Prelata, ki sta predstavila encikliko častnikarjem, sta zavrnila pripombe, češ da pridiga papež Janez Pavel II. v njej nekake »nove oblike socializma«. Naglasila sta tudi, da se papež ne dotika strategije za uresničevanje etičnih idealov glede socialne pravičnosti, ki jih predlaga, npr. v skrajnem primeru pravice do upora.

Posebej omenja enciklika žensko delo in naglašja, da mora biti delo tako organizirano, da ženska zaradi njega ne bo prisiljena, da se odpove svoji specifičnosti in to tudi v škodo družine, v kateri ima kot mati nenadomestljivo vlogo. Poleg plače so potrebne še razne socialne usluge in pravice, katerih namen mora biti zagotoviti življenje in zdravje delavcev in njihovih družin.

Zadnji del enciklike obravnava delavske pravice v revnih državah in terja splošno načrtovanje proti nezaposlenosti, ne da bi s tem uvajali centralizacijo javne oblasti v škodo pravice do svobode. Kot rečeno, je tu tudi govor o poduhovljenju dela.

Enciklika »Laborem exercens« bo nedvomno dala nove spodbude katoliškemu delavskemu gibanju in socialnim študijam, kot se je to že zelo plodno zgodilo po encikliki »Rerum novarum«.

Zadovoljstvo in protest

■ nadaljevanje s 1. strani

va pravca sramota za vse tiste, ki so za takšno stanje odgovorni.

Ko se zato po eni strani veselimo novega šolskega leta, saj smo prepričani, da bo za naše slovenske učence in dijake pomenilo korak naprej na poti vsestranskega dozorevanja, moramo po drugi strani tudi odločno protestirati proti stanju v Benečiji, Režiji in Kanalski dolini, saj se v teh krajih prav na začetku šolskega leta obnavlja žaloigra, ki smo ji drugod po Primorskem poznali in občutili v obdobju

med obema vojnoma. Če pomislimo na dogajanje v že omenjenih predelih videmske pokrajine, se nam zdi, kot da sanjamo, tolikšen je namreč njegov nesmisel. Slovenska šola na Tržaškem in Goriškem ne sme molče mimo tega dogajanja. Njeno poslanstvo je tudi v tem, da učence in dijake opozarja na to naravnost nezaslišano krivico, saj jih bo s tem tudi vzgajala v premočrtne, značajne ljudi, voljne kazati dejavno solidarnost in pomoč bratom in sestram v Benečiji, Režiji in Kanalski dolini.

Kako ceni tuji etnograf vrednote slovenske ljudske kulture

Lani je izšla v Bergenu na Norveškem angleško pisana knjiga ameriško-norveškega etnografa Roberta G. Minnicha o ljudskem življenju in kulturi v slovenski vasi Žetale v Halozah. Robert Minnich je doma iz okolice Los Angelesa v Kaliforniji, živi na Norveškem, poročen pa je s Slovenko. Verjetno mu je to vzbudilo zanimanje za ljudsko življenje v Sloveniji, katero je raziskoval kot sodelavec norveškega inštituta za socialno antropologijo v Bergenu. Na univerzi v Bergenu je tudi opravil podiplomski študij in doktorat, kmečko življenje v Žetalah pa je raziskoval pod okriljem inštituta za geografijo na ljubljanski univerzi. Knjiga, ki jo je napisal o rezultatih svojih raziskav, ima naslov »The homemade World of Zagaj« (Domači svet v Zagaju). Zagaj je zaselek pri Žetalah. Podnaslov pa se glasi: »Interpretacija praktičnega življenja med tradicionalnimi kmeti v Zahodnih Halozah — Slovenija, Jugoslavija. S to knjigo si je pridobil doktorat.

O njegovem delu se slovenska publicistika doslej še ni izjavila in je nekako šla mimo njega, pač pa je ljubljansko »Delo« pred časom objavilo s profesorjem Minnichom precej obširen intervju, ki ga je pripravila Mojca Ravnik. V intervjuju je Minnich izrazil nekaj zelo zanimivih misli o slovenski kmečki kulturi, v kateri vidi veliko vrednoto, kakršno drugje že pogrešajo, tako tudi na Norveškem. Naj zaradi aktualnosti in zanimivosti navedemo nekaj njegovih izjav:

Na vprašanje, zakaj se je odločil za Slovenijo in Haloze, je rekel: »V Slovenijo nisem prišel naključno, saj imam stike z njo že vrsto let. Iskal sem izolirano kmečko območje in na inštitutu za geografijo (v Ljubljani) so mi predlagali Goričko, Kozjansko in Haloze. Izbral sem Haloze, a sem se odločil najprej tri mesece pregledovati celotno območje in šele nato izbrati kraj, ki naj bi bil predmet podrobnejše raziskave. Tako sem ta čas živel v gostilni »Gorca« pri Podlehniku in Haloze temeljito prepešal in prekolesaril. Naposled sem izbral Žetale, ker so relativno izolirane od širše slovenske družbe in ker si je žena — Slovenka v šoli našla zaposlitev med najinim bivanjem. Trajalo je več mesecev, preden sem dobil z ljudmi stik, ki sem ga želel vzpostaviti. Odkrito

sem jim povedal, da želim opazovati njihov način življenja, da bom o tem napisal knjigo, da me pri tem podpira tudi žena, ki je prišla z menoj. Žena se je prek otrok, ki jih je učila, seznanila z družinami, jaz pa sem prostovoljno prevzel vodstvo šolskega fotografskega krožka, kar mi je nudilo nove možnosti. Ljudje, pri katerih sva bila, so bili prijazni in so naju predstavljali družinam, ki so jih poznali... Pomagal sem pri vseh kmečkih delih in mislim, da mi je prav to odprlo pot. Verjeli so v resnost mojih namenov in me sprejeli. Tako sem dosegel odkrite odnose in povedali so mi ne samo to, kar so mislili, da bi rad slišal, ampak so mi spregovorili o svojem življenju. ... Po osmih letih stikov s Slovenci in Slovenijo sem si pridobil jezikovno podlago in to je bil tudi pomemben razlog za odločitev, da bom terensko raziskoval v Sloveniji...«.

Potem je povedal, da se je odločil pri raziskovanju tudi po občutku simpatije do ljudi in da je v njem vedno prisotno vprašanje: Kaj ljudem, ki jih preučujem, pomeni življenje?. O svojih spoznanjih in ugotovitvah o kmečkem življenju v Halozah pa je rekel: »S stališča človeka, ki kratkovidno načrtuje razvoj moderne industrijske družbe, so načela domače tehnologije obsojena na propad. Prepričan pa sem, da kmečkega načina življenja nismo dovolj natančno opazovali. Če bi ga, bi v njem odkrili dragocena pravila, ki bi bila

koristna in veljavna tudi v modernem načrtovanju. V domači tehnologiji se skriva resnica, katere veljavo bo odkrila prihodnost. Mislim, da v Sloveniji podcenjujete vrednost tradicionalne kmečke miselnosti, posebej takrat, ko gre za človekov odnos do naravnega okolja in ljudi, ki so mu najbliže, s katerimi živi v mali ali razširjeni družini. Zelo pomembna je odgovornost znotraj družine in med družinami: to še najdemo v tradicionalni kmečki družini. Na Norveškem npr. je danes zelo težko dobiti ljudi, ki bi bili motivirani za delo medicinskih sester, za skrb za ostarele in podobno. Ljudje sicer imajo dovolj denarja, da bi eden od družinskih članov mirno lahko pustil delo in se posvetil skrbi obolelega ali ostarelega sorodnika. Vendar se to vse manj dogaja, ker počasi izgubljam občutek odgovornosti. Ta občutek pa haloški kmetje še imajo, in prepričan sem, da bo tako kot načela domače tehnologije tudi zdravo človeško motivacijo tradicionalne kmečke družine moderna družba že v bližnji prihodnosti zelo pogrešala. Kmetje sami se seveda, razen redkih bolj osveščenih, ne zavedajo tega, kar imajo. Največkrat se počutijo izgubljene, ker vidijo okrog sebe boljše socialnoekonomske pogoje in jih hočejo tudi sami doseči, ne da bi se zavedali, kaj izgubijo, če to dosežejo... V Skandinaviji npr. je socialno skrbstvo s svojimi političnimi protagonisti krepko načelo podlago za občutek medsebojne odgovornosti v družinskem okviru, saj so ustanovili neskončno vrsto ustanov za socialno skrbstvo in indoktrinirali ljudi, da bodo vso socialno skrb prevzele državne ustanove. Organiziranje in izražanje soli-

dalje na 5. strani ■

O dolgih potovanjih v starem in srednjem veku

Po najnovejših vesteh so odkrili sovjetski arheologi v osrčju Azije razvaline mesta s civilizacijo, ki je cvetela v razdobju od osmega do desetega stoletja po Kristusu, propadlo pa je v dvajsetem stoletju, v obdobju mongolskih vdorov in puštošenj. Izkopavanja so trajala osem let, rezultate, ki jih je mogoče označiti za senzacionalne, pa so delno objavili šele zdaj, ko so jih preverili. Njihova senzacionalnost je v tem, da so bili prebivalci verjetno Evropejci in to v krajih, ki so bili že tedaj, kot so tudi zdaj, obljudeni od no-

madskega prebivalstva mongolske rase. Druga senzacionalna poteza tega odkritja je po ugotovitvah sovjetskih arheologov v dejstvu, da so imeli mestni prebivalci visoko omiko in da so bili krščanske vere, baje pripadniki, manihejske sekte. Ta je mešala med krščanske dogme elemente starega perzijskega verstva, ki je temeljilo na verovanju v boga svetlobe Zaratustra.

Očitno so našli arheologi tudi napise, ker poročajo, da so pisali omikani prebivalci tistega mesta z runami, kot skandinavski in tudi nekateri drugi germanski narodi, npr. Frizi in Anglo-Sasi, pa tudi Franki, Nemci in Goti. Na žalost sovjetska poročila ne govore o tem, v kakšnem jeziku so napisani tisti napisi. A že samo dejstvo, da so meščani tistega mesta uporabljali runo, dokazuje, da so bili bodisi sami skandinavskega oziroma germanskega porekla, verjetno Goti, ali po so bili v tesni zvezi s prebivalci Skandinavije in srednjeevropskih germanskih dežel.

Glede na to, da so imeli prebivalci mesta čisto drugačno omiko, omiko mestnega tipa, v primerjavi z nomadskim prebivalstvom osrednje Azije, se da tudi sklepati, da je šlo za ljudi, ki so se priselili od drugod, skoraj gotovo iz smeri Volge in Črnega morja, kar daje misliti, da je

dalje na 6. strani ■

Kdo podžiga novi val terorizma?

Zadnji čas je prišlo do cele vrste novih hudih terorističnih dejanj v zahodnem svetu, posebno v Nemčiji, naperjenih še posebej proti središčem ameriških vojaških sil v Evropi. V torek je bil lažje ranjen v terorističnem atentatu celo poveljnik ameriških sil v Evropi general Kroesen.

Ni se mogoče ubraniti misli, da vse to ni slučajno sovpadlo s sklepom predsednika Reagana, da dá izdelati nevtronske bombe, s čimer se je zaostрил odnos med ZDA in Sovjetsko zvezo. V tej zvezi je treba presojati tudi sovjetski poskus, da bi po

svojih agentih organiziral državni udar v Egiptu za odstranitev predsednika Sadata. S tem bi bil Izrael spet obkoljen in ameriška politika na Bližnjem vzhodu bi doživela silovit udarec. Po logičnem sklepanju se da priti do zaključka, da spodbujajo to teroristično in prevratno dejavnost sovjetski agenti v odgovor na politiko predsednika Reagana. Pričakovati je, da se bo to zaostrovanje odnosov med vzhodnim in zahodnim blokom v prihodnjih mesecih še stopnjevalo, tudi z namenom, da bi prišlo do pogajanj, na čemer imata interes obe strani.

Socialdemokrati se upirajo

Na zadnjem zasedanju osrednjega vodstva socialdemokratske stranke sta tajnik Longo in predsednik Saragat predlagala, naj predstavniki socialdemokratske stranke ne vstopijo v leva občinska odbora v Rimu in Genovi. Tako Longo kot Saragat sta poudarila, da bi bilo politično skrajno napačno, če bi socialdemokrati sodelovali s komunisti v okviru rimskega občinskega in pokrajinskega odbora, češ, da bi se v socialdemokratskih volilcih vzbujal dvom glede strankine samostojne vloge. Longo je v svojem poročilu opozoril, da so socialdemokrati odločilni za sestavo leve občinske in pokrajinske uprave v Rimu, medtem ko v Genovi niso odločilni. Stališče tajnika Longa in predsednika Saragata je podprl tudi podpredsednik poslanske zbornice Preti, ki je prav tako poudaril, da bi sodelovanje socialdemokratov v levih občinskih in pokrajinskih odborih v Rimu predstavljalo politično napako, češ da komunisti izvajajo nepopustljivo opozicijo do vlade, da so zaostriili svoja stališča v zunanji politiki in da grobo napadajo ostale stranke v zvezi s takoimenovanim moralnim problemom. V takšnih razmerah, je zaključil Preti, bi bilo politično zgrešeno okrepiti komunistično partijo s tem, da bi v Rimu dobila župana.

—o—

S TRŽAŠKEGA

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE V TRSTU

WILLIAM SHAKESPEARE

KAR HOCETE

komedija v petih dejanjih

Režija: Branko Gombač

V soboto, 19. septembra, ob 20.30 v Kulturnem domu v Trstu

V nedeljo, 20. septembra, ob 20. uri na dvorišču Prosvetnega doma na Opčinah

Prodaja vstopnic eno uro pred pričetkom predstav. PREDSTAVO NA OPČINAH JE OMOGOČILA OPENSKA HRANILNICA IN POSOJILNICA

Kolegice in kolegi časnikarskega uredništva Radia Trst A izražajo najgloblje sožalje časnikarju Sergiju Pahorju in svojcem ob izgubi očeta Josipa.

Mali oglasi

Slovensko stalno gledališče razpisuje delovna mesta mizarja, rekviziterja in kurjača.

Pogoji: italijansko državljanstvo,

obvladanje slovenščine,
končana obvezna šola,
odslužen vojaški rok.

Za mesto kurjača se lahko prijavijo tudi elektrikarji ali vodovodni inštalaterji, ki so pripravljene opraviti strokovni izpit.

Pismene prošnje sprejema uprava SSG, Trst, Ul. Petronio 4 (Kulturni dom), do 21. t.m. ali do zasedbe delovnih mest.

Po atentatu v Nemčiji

Ameriški general Kroesen, ki poveljuje ameriškim oboroženim silam v zahodni Evropi in ki je srečno ušel atentatu v Heidelbergu, je izrazil mnenje, da je atentata kriva nemška teroristična skupina Rote Armee Fraktion. General, ki je bil le lažje ranjen in so ga takoj odpustili iz bolnišnice, je sam opisal časnikarjem potek napada. Ob 7.18 se je z ženo, adjutantom in nemškim voznikom peljal v službo, ko so proti avtomobilu izstrelili protitankovsko granato sovjetske izdelave. Po nekaterih vesteh naj bi izstrelili celo dve taki granati. Zaradi eksplozije se je avto ustavil, proti vozilu pa se je usulo več svinčenk, ki pa niso prodrle preko steklene in kovinske površine avtomobila, ki so ga sestavili na podlagi varnostnih predpisov. Šofer je pognal vozilo naprej, tako da so se potniki brez nevarnosti oddaljili. General je bil ra-

njen v vrat zaradi delca stekla, ki se je odtrgalo ob eksploziji.

S tem atentatom se je podaljšal seznam oboroženih nastopov proti ameriškim silam v Zahodni Nemčiji. V zadnjih desetih letih so zabeležili šest hujših napadov, ki so terjali tudi smrtne žrtve. Letos je en peklenški stroj eksplodiral, vendar ni povzročil ranjencev, dva pa so pravočasno onemogčili. Od avgusta do danes pa so zabeležili štiri atentate z več ranjenci.

Zanimivo je dejstvo, da je zelo podoben atentat doživel leta 1979 blizu Bruslja sedanjemu ameriški zunanji minister Haig, ki je bil takrat poveljnik oboroženih sil Atlantskega zaveznitva v Evropi. Tudi takrat se je general srečno izmazal. Pač pa je eksplozija proti-tankovske granate ranila tri člane njegove straže, ki so potovali v sosednjem avtomobilu.

INDUSTRIJCI SO ZASKRBLJENI

Predsednik tržaške zveze industrijcev De Riù je objavil zaskrbljeno sporočilo, v katerem opozarja dejstvo, da številni manjši ali srednje veliki industrijski obrati doživljajo velike gospodarske težave zaradi neplačanih dolgov krajevnih uprav, javnih ustanov in velikih gospodarskih podjetij. S tem v zvezi so tudi draga posojila, h katerim se morejo zateči prizadeti

ŠPANJA IN SOVJETSKA ZVEZA

Špansko zunanje ministrstvo je zavrnilo spomenico, ki mu jo je posredoval odpravnik poslov sovjetskega veleposlanika v Madridu Igor Ivanov in ki je opozarjala špansko vlado na posledice, ki bi jih v Sovjetski zvezi povzročil vstop Španije v Atlantsko zvezo. Kot poroča španska tiskovna agencija, so v Madridu spomenico zavrnilo, češ da je tako po vsebini kot po tonu poskus tujega vmešavanja v špansko notranjo politično razpravo.

NOVO ŠOLSKO LETO

V sredo se je uradno pričelo novo šolsko leto za osnovne, srednje in višje srednje šole. Na sporedu so bile začetne šolske maše. Šolarji in dijaki so nato v posameznih šolah prejeli navodila za prve dneve pouka.

Letos se je zmanjšalo število vpisov v prve razrede osnovnih šol. Letos je namreč kar 70 prvošolčkov manj kot lani. Ta podatek zadeva Tržaško. Skupno je upisanih na Tržaškem 1290 otrok na osnovnih šolah, 877 na srednjih šolah, 787 pa na višjih srednjih šolah.

ZAMRZNJENE CENE

Na Tržaškem in Goriškem so stopili v veljavo ceniki jestvin, za katere so do 15. novembra zamrznili cene. Cenike morajo trgovci obvezno izobesiti v trgovinah. V videmski pokrajini do sinoči še niso dosegli sporazuma o ceni kruha, zato tudi niso sestavili dokončnega cenika.

Težavna pogajanja v Rimu

V Rimu so zasedali zastopniki podjetnikov in predstavniki sindikalnih organizacij CGIL, CISL in UIL ter pričeli s kočljivo razpravo o vsebini vladnega načrta, ki predvideva zaježitev inflacije do najvišje meje 16-odstotkov. Prisotni so bili predstavniki Zveze industrijcev in INTER-SIND-a ter seveda glavni voditelji sindikalnih organizacij delavcev. Ministrski predsednik Spadolini je na zadnjem srečanju s predstavniki sindikalnih organizacij ponovno poudaril, da gospodarskih težav in zlasti inflacije ne bo moč postopno odpravljati brez sodelovanja vseh italijanskih družbenih slojev in seveda v prvi vrsti delavcev samih in podjetnikov. Na današnjem srečanju so pravzaprav razpravljali le o dnevnih redih oziroma o metodi dela. Načelno so se vsi strinjali, da bodo dela potekala na ravni dveh komisij. Prva komisija bi morala proučiti predlog ministrskega predsednika o določitvi najvišje meje inflacije na 16-odstotkov. Gre predvsem

za globljo preučitev cene dela in torej mezdne dinamike, saj na primer sindikalne organizacije trdijo, da bi morebitna večja produktivnost, ki je eden temeljnih pogojev za zaježitev inflacije morala vplivati tudi na plače oziroma mezde in ne koristiti le profitu. Podjetniki to stališče zavračajo, češ da so večji profiti nujni, če hočemo povečati naložbe. Druga delovna komisija bi morala proučiti davčne probleme, problem odpravnin, vprašanje reforme Zavoda za socialno skrbstvo, porazdelitev dopustov in vprašanje takoimenovane mobilnosti delovne sile, se pravi možnosti prehajanja delavcev iz enega poklica v drugi poklic. V tej zvezi prihaja v poštev tudi kočljivo vprašanje premične lestvice, o čemer bo tekla jutri razprava na seji izvršnega odbora enotne sindikalne federacije CGIL, CISL in UIL.

Predstavniki podjetnikov in sindikalnih organizacij so se sporazumeli, da se bodo ponovno srečali v sredo prihodnjega tedna.

SLAVJE V OGLEJU

Kot smo že napovedali, je bila v soboto, 12. t. m., v Ogleju sklepna slovesnost ob 1600-letnici oglejskega koncila. Somaševanje številnih škofov in duhovnikov je vodil genovski nadškof kardinal Giovanni Siri, ki je imel tudi glavni govor. Prisotne škofove, cerkvene dostojanstvenike, vernike in zastopnike civilnih oblasti je v več jezikih pozdravil goriški nadškof Pietro Cocolin, ki je tudi prebral papeževo poslanico. V imenu civilnih oblasti je udeležence slavja nagovoril oglejski župan.

Slovesna maša v starodavni oglejski stolnici je potekala v latinščini, med njo

PRIPRAVLJEN SPORAZUM ZA SKUPNO OBRAMBO PRED TOČO

Pred dnevi je v Novi Gorici zasedala posebna mešana komisija, ki jo sestavljajo politični predstavniki in strokovnjaki in ki je zadolžena za sestavo sporazuma o skupni obrambi pred točo. Ta sporazum je določen v Osimski pogodbi in je zahteval dolgo in poglobljeno razpravo; sedaj je ta sporazum sestavljen in pred podpisom. Komisija se je sestala v Novi Gorici pod predsedstvom Marije Zupančič-Vičarjeve in prof. Ezia Rosinija, ki je ravnatelj oddelka za ekološka vprašanja pri ministrstvu za kmetijstvo, zasedanju je prisostvoval tudi veleposlanik Carducci, koordinator za izvajanje Osimskih sporazumov. Sistem obrambe je zelo moderen, sestavljala ga bosta dva centra: prvi operativni center bo na območju Nove Gorice, drugi raziskovalni-študijski center pa pri ustanovi ERSA v Gorici. Območje, ki ga bo ta sistem »pokrival«, se razteza na približno 150 hektarih površine na vsaki strani: od Trsta preko Gorice in daleč v notranjost Furlanije, na jugoslovanski strani pa od slovenske obale, preko Sežane, Vipavske doline, Nove Gorice do Goriških Brd. Sistem za skupno obrambo bo po predvidevanjih zgrajen in bo začel obratovati v letu 1983 in bo stal približno 10 milijard dinarjev; tehnično bosta center vodila ERSA in Hidrometeorološki zavod Slovenije.

Drugi pohod »Odprte meje« na Peči

Preteklo nedeljo je bil na Peči, v priredbi športnega društva »Vipava«, netekmovalni pohod, ki nosi naslov »Odprta meja«, saj je proga potekala tudi čez državno mejo in del proge so udeleženci prehodili oz. pretekli tudi po jugoslovanskem ozemlju; srečanje pa je bilo tudi v drugem pogledu mednarodno, saj se ga je udeležilo veliko število gojiteljev tega športa, ki so se na jugoslovanski strani srečali s športniki, ki so se udeležili podobne manifestacije v Biljah. Na pohodu na Peči so nastopili številni Slovenci in tudi Italijani iz raznih krajev naše dežele: najštevilnejša je bila skupina iz Tržiča, ki je štela 41 udeležencev, na drugem mestu sta bili skupini iz Moša in skupina Mladinskega odseka prosvetnega društva iz So-

so verniki izmenoma s pevskim zborom peli znano Missa de Angelis po gregorijanskem napevu. Posebnost te slovesnosti je bilo petje zbora pravoslavni duhovnikov iz Beograda, ki je zapel v starocerkvenoslovanskem jeziku kesanje na začetku maše in med obhajilom. Enega od obeh beril pa je v starogrškem jeziku odpel duhovnih grške pravoslavne Cerkve. Glede na dejstvo, da so se slovesnosti v Ogleju udeležili tudi predstavniki srbske in grške pravoslavne Cerkve, lahko trdimo, da je proslava dobila ekumenski značaj in tako prispevala k nadaljnjemu zблиževanju obeh krščanskih Cerkva. Med slovesno mašo je dve pesmi v latinščini samostojno zapel mešani zbor iz Gorice, verniki pa so zapeli tudi furlansko ljudsko cerkveno pesem. Med prošnjami smo slišali eno slovensko in eno hrvaško, v teh jezikih je med svojim uvodnim pozdravom na kratko spregovoril tudi nadškof Cocolin.

Slovesnosti v Ogleju so se poleg številnih škofov iz severne Italije udeležili še škofje iz Jugoslavije, Švice in Francije, iz tistih krajev torej, odkoder so pred 1600 leti prispeli cerkveni dostojanstveniki na oglejski koncil. Prisotnost zastopnikov pravoslavni Cerkva pa je spominjala na nekdanjo enotnost, ki so jo zahodne in vzhodne Cerkve dosegle prav po koncilu v Ogleju, ki je utrdil dogmatično in

sploh cerkveno disciplino ter obsodil arianizem. Cerkev na Slovenskem sta na oglejskem slavju zastopala ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič in koprski škof dr. Janez Jenko.

KAKO CENI TUJI ETNOGRAF VREDNOTE SLOVENSKE LJUDSKE KULTURE

■ nadaljevanje s 3. strani

darnosti v tradicionalni kmečki družini je treba oceniti kot model za reševanje tistih družbenih problemov, ki so posledica premočne institucionaliziranosti socialnega skrbstva v sodobnih evropskih družbah.

Robert G. Minnich je končno tudi povedal, da razmišlja o prevodu in objavi svoje knjige v Sloveniji. V njej je med drugim zelo obširno opisal haloški furež, t. j. koline. O problemih, o katerih je govoril, pa je dejal, da se je že pogovarjal z ljudmi, ki se ukvarjajo s kmečko politiko na Slovenskem, in take pogovore namerala nadaljevati. »Čutim se dolžnega« je rekel, »da kot intelektualca povem svoje mnenje in mnenja haloških kmetov, da bi jih politiki in širša slovenska družba bolj upoštevali. To bi bilo dobro za obe strani. Slovenija je doslej polagala večjo pozornost razvoju industrije kot kmetijstva. Ko boste dosegli dolgoročno kmečko politiko, ko bo mali kmet dobil zaupanje v svet zunaj okvirov lastne kmetije, bo prišlo do integracije veliko hitreje, kot se je to dogajalo doslej.«

Podelitev odlikovanj goriškim vinogradnikom na sejmu v Ljubljani

Na italijanskem dnevu, na 27. mednarodnem vinskem sejmu v Ljubljani so v soboto, 5. septembra, podelili odlikovanja za razstavljen vina na tem nadvse važnem sejmu. Skupno se je predstavilo 21 vinogradnikov, članov konzorcijev Brda in Posočje, pa tudi zasebnikov in kooperantov z vinsko kletjo v Krminu, ki so prejeli 15 zlatih in 13 srebrnih medalij, najvišje priznanje, naslov svetovnega prvaka, pa je šlo krminski kleti, ki je predstavila kabinnet iz leta 1979. Poleg vseh razstav-

ljavcev se je srečanja udeležilo veliko vidnih predstavnikov političnih oblasti iz naše dežele in iz Slovenije: prisotni so bili deželni odbornik in podpredsednik Del Gobbo, predsednik goriške pokrajine Cumpeta, goriški župan Scarano in odbornik Paulin, župan iz Krmina in odbornica Guerra, predsednik trgovinske zbornice Lupieri, predstavnik Zadrufne zveze in Kmečke zveze Poletto in Marizza, števerjanski župan Klanjšček in odbornik Ciril Terpin, poleg teh pa še vsi nagrajenci. Jugoslovansko stran so predstavljali republiški sekretar za kmetijstvo Marek, novogoriški župan Šušmelj, predsednik za stike Korenč, ravnatelj kleti na Dobrovem Simčič, predstavniki gospodarskega razstavišča in drugi. Preden so podelili priznanja, so spregovorili nekateri predstavniki z obeh strani meje in sicer (Cumpeta, Scarano, Marek, Simčič, Šušmelj, Del Gobbo) in opredelili mesto vinskega sejma v kmetijskih in tudi širše zasnovanih odnosih med obema državama in še zlasti o ožjem goriškem okviru ter pohvalili prizadevnost obmejnega prebivalstva, da sodeluje na raznih področjih in da išče vedno večje možnosti medsebojnega sodelovanja tudi na kmetijskem področju. Dali so tudi predlog, da bi v prihodnosti na skupni slovesnosti podelili priznanja vinogradnikom tako z italijanske kot jugoslovanske strani in s tem tudi konkretno dokazali enotnost briškega območja in skupna prizadevanja

vodenj. Vseh udeležencev je bilo nad 350. Ob prihodu, potem ko so prehodili progo 11 kilometrov (nekateri so si izbrali tudi daljšo, 26 kilometrsko, so vsi nastopajoči prejeli spominsko kolajno, na kateri je izdelan motiv, ki prikazuje rokovanje v smislu vedno trdnejša prijateljstva ljudi ob meji, kar se je izkazalo tudi preteklo nedeljo. Poleg spominskih kolajn so podelili tudi posebna priznanja, na primer najstarejšemu udeležencu, potem najmlajšemu, ali pa udeleženki, ki je prišla iz najbolj oddaljenega kraja (iz Stuttgarta) in dvema krvodajalcema. Prireditelj je v celoti dobro uspela in dokazala, kako koristna in važna so podobna srečanja med našimi ljudmi ob meji, ki želijo gojiti in utrjevati pristne prijateljske vezi.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Izšla je četrta številka »Znamenja«

Nova, četrta številka Znamenja se začena z esejem Vekoslava Grmiča z naslovom »Krščanska horizontalnost«. Naslov ima nekoliko izzivalen prizvok, glede na to, da povzroča izraz »horizontalnost« v sodobni teologiji in med kristjani sploh toliko razpravljanja. Grmič se tega dobro zaveda, zato pravi na uvodu svojega eseja: »Horizontalnost ima več pomenov. V našem primeru izražamo s to besedo usmeritev k zemlji, k življenju na zemlji in njegovim zahtevam. Dalje hočemo z njo povedati, da je v naših medsebojnih odnosih poudarjena predvsem bratska enakost. Naposled pa zaradi vsega tega tudi Boga ne razumemo kot bitje zunaj sveta, nekje »zgoraj«, temveč kot bitje sredi sveta in življenja, kot presežnost, ki je ozadje vsega, kar je, zadnja globina vsega, tisti, ki »v njem živimo in se gibljemo in smo«.

Potem obširno utemeljuje to misel, tudi s pomočjo citatov iz dokumentov 2. vatikanskega cerkvenega zbora in iz raznih modernih teologov.

Jože Rajhman piše pod naslovom »Po Jobovi poti« o trpljenju oziroma boleznih v pojmovanju kristjana. Esej je globok in vsebinsko zelo zanimiv. Rajhman piše med drugim: »Če človeka določajo v njegovem psihofizičnem doživljanju starostna doba in sta zanj mladost in starost dve mejni situaciji, v katerima se čuti kot mlad in star, je tudi bolezen tisto življenjsko stanje (situacija), v katerem se občuti kot človek. Vsak, ki je zdrav vse življenje, je torej prikrajšan za neko bistveno spoznanje: kaj je zdravje, in pri tem prikrajšan že za drugo: odnos do boleznih, ki pripravljajo človeka za »poslednje«, kar mora priti. Nikoli pa človeštvo ni živelo zunaj predstave, da bolezen spada v takšen ali drugačen okvir človekovega bivanja na zemlji. Se pravi tudi, da si človeštva ne moremo zamisliti brez nekega odnosa do bolnika in boleznih. Razumljivo je torej, da je usodnost, s katero se človek srečuje z boleznijo in s tem seveda s svojim »poslednjim«,

kaže na religiozno poanto njegovega odnosa do boleznih kot posameznika in človeštva. V vseh civilizacijah in vseh obdobjih človeške zgodovine se človek srečuje s problemom boleznih v njeni religiozni vsebini. Čeprav je ta vsebina v različnih obdobjih in civilizacijah različna, moremo vendar trditi, da brez nje ni bilo doslej nobene razdobja človeške zgodovine«.

Franc Plemenitaš piše o milosti kot osvoboditvi in svobodi. V uvodu pravi: »Milost, opravičenje, odrešenje so osnovna vprašanja teološke antropologije. Poglavljanje teh vprašanj nas pelje v srce razodete vere in v najvišji meri pomaga, da kristjan prav živi svojo vero kot osvobajajočo resnico. Zato mislim, da bo koristno opozoriti na nekatere nove poglede na milost, ki nam odpirajo široka obzorja človekove biti«.

Franc Vodnik končuje z objavljanim pisem, katera mu je pisal v vojni padli Miran Jarc v predvojnem času. Zanimiva so predvsem za takratno slovensko literarno življenje in kulturne razmere, posebno okrog raznih revij. Polovico revije zavzemajo prevedeni eseji. Janez Blažič pa je avtor pretresljive pesmi z naslovom »Vas«. Pesem se glasi:

Rdeča streha.
Drobna okna.
vse kot nekoč
Odzunaj.

Gostilna Pri zeleni lipi.
Čevapčiči.
Ražnjiči.
Hot dog.
Pizza.
Bijelo von Vipacco.

Bela javorova miza.
Mladina preverja zaloge kletvic.
Zmanjkalo je filtra 57.
Pod kolnico

traktor,
nakladalnik,
kosilnica.
V kamri
dvakrat po petinšestdeset križev.
Vnuki v daljnem mestu
se pogovarjajo
o hašišu.

Nepokošene senožeti.
Neotrebjen laz.
Med vrati v prazno hišo
velikanska pajkova mreža.

Disco otprt od 20 do 24
Super play
Light shaw
Biffeta nebo.
Vabi aktiv mladine.

Lovska družba.
Vina škropijo po mizi in blazah.

Sv. družina na steni
beži v Egipt.

—o—

O DOLGIH POTOVANJH V STAREM IN SREDNJEM VEKU

■ nadaljevanje s 3. strani

šlo res za Gote, ki so v zgodnjem srednjem veku bivali severno od Črnega morja in so bili kristjani. Kar zadeva njihovo manihejstvo, bo sicer treba šele ugotoviti, če je pripadalo prebivalstvu tistega mesta zares tisti ločini, kajti po tako dolgem času to ni lahko.

Vse skupaj pa potrjuje tisto, kar je trdil tudi nedavno umrl — umrl je v cestni nesreči v Španiji — mladi sovjetski zgodovinar Amalrik, da je imela namreč prvotna ruska oziroma ukrajinska omika skandinavski značaj. Zaradi tega so ga tudi vrgli z univerze in mu niso priznali doktorske disertacije, v kateri je dokazoval to svoje odkritje. Prebivalci tistega mesta v osrednji Aziji oziroma južni Sibiriji so pač prispeli kot potujoči trgovci s karavanami po suhem ali s čolni po rekah na kraj, kjer so lahko trgovali z nomadskim azijskim prebivalstvom. In tam so se tudi stalno naselili in si ustanovili mesto. Ohranili so tudi svoj jezik, verjetno dolgo časa, in pisavo, ki so je bili navajeni iz domačih krajev.

Upati je, da bodo nadaljne raziskave razkrile še mnogo več podrobnosti. Ni se pa čuditi, da so se znašli tisti Evropejci tako globoko v Aziji, kajti v starem in zgodnjem srednjem veku so se podajali ljudje, posebno trgovci in pustolovci, na mnogo daljša potovanja, kot si danes predstavljamo. To potrjuje nedavna najdba rimskih zlatnikov na Kitajskem kot tudi dejstvo, da so Rimljani poznali kitajsko svilo. Vikingi so se pa že okrog leta tisoč po Kr., če ne prej, izkrcali v severni Ameriki in prodrli do krajev, ki ležijo na severu Združenih držav. Že stari Grki pa so pluli ob obalah Norveške do njenega severnega konca in odpluli tudi v Afriko. Tako so si bili ljudje tudi v davnih časih mnogo bliže, kot si navadno danes predstavljamo, in iz tega se da marsikaj pojasniti, kar se zdi navidez čudno. Potovanja na konjskem hrbtu, z vozovi ali z ladjami po rekah in morjih so bila pač sorazmerno hitra, čeprav se nam zdijo danes, ko lahko potujemo z letali in avti, počasna. Toda za takratne ljudi mesec več ali mesec manj ni igral vloge.

Nova številka ameriške revije Impact

V Trst je prispela nova, 35. številka ameriške revije »Economic Impact«, ki jo razpošilja ameriško veleposlaništvo v Rimu. Na uvodnem mestu najdemo vrsto krajših člankov o nekaterih značilnostih in novostih ameriškega življenja, od članka, ki obeta, da se bo dogodila industrijska revolucija v vesoljskem prostoru po zaslugi vesoljskih trajektov tipa »Columbia« — take polete bodo začeli namreč kmalu industrijsko izkoriščati — do problema ženskega dela, ki zavzema vse večji obseg tudi v Združenih državah, in do problema preskrbe s svežo vodo.

Revija prinaša tudi besedilo govora, ki ga je imel predsednik Ronald Reagan in v katerem je orisal tri glavne cilje ameriške politike, kot si jih zamišlja, namreč stabilizacija ameriškega gospodarstva, zmanjšanje inflacije in obnovev močnega gospodarskega zagona oziroma rasti. To bo okrepilo ameriški dolar in bo v prid sveta, pa tudi ameriškega gospodarstva, je rekel Reagan. Zakladni minister Donald Regan pa podrobneje razlaga te načrte. Ravnatelj Mednarodnega centra za študij gospodarske politike v New Yorku, George Gilder, razlaga načela tržnega gospodarstva in pri tem zavrača teorije nekaterih modernih ameriških teoretikov, ki vidijo v dr-

žavnih posegih na socialnem in gospodarskem področju glavni motor, ki naj ureja in poganja gospodarsko življenje. Take ideje je med drugim zastopal znani ameriški gospodarstvenik in teoretik socialne države John Maynard Keynes. O tržnem gospodarstvu govori še več drugih prispevkov, med drugim dolg in zanimiv intervju ali bolje rečeno debata s kalifornijskim ekonomistom Arthurjem Lafferjem, prepričanim zastopnikom tržnega gospodarstva. V debati so bile Lefferjeve ideje podvržene kritiki ekonomistov, ki so bolj naklonjeni takomimovani socialni državi oziroma večjim državnim posegom v prid gospodarstva in socialnega skrbstva. Tudi za evropske razmere je ta debata zelo aktualna in poučna.

Raymond Mikesell, profesor za gospodarstvo na univerzi v Oregonu, piše o učinkih direktnih investicij v gospodarstva v razvoju v tujini, v čemer ima veliko izkušenj. Te izkušnje razlaga v svojem precej dolgem in zanimivem članku. Gre seveda za značilnosti v zaostalih gospodarstvih. O mednarodnem razvoju, predvsem v zaostalih državah, razpravlja tudi Stewart W. Ramsey, novi ravnatelj Ameriške agencije za mednarodni razvoj.

Sodobno kmetijstvo

Vrt v septembru

Astre kalendule matiolus in nemesio zamenjamo s presajenim vageratumom, kalipsisom in begoniami semperflorens in tagetami pa tudi s proti mrazu odpornimi, majhnocvetnimi krizantemami, predvsem na gredah, kjer ne sadimo čebulnic, saj te cvetice bodo cvetele ko mine čas sajenja tulipanov in hiacint. Prerajene cvetice dobro zalivajmo. Ko bo preostalo rastlinje nehalo cveteti, ga je treba populiti in shraniti za kompost. Če smo posebno lepe cvetove zaznamovali, jih moramo sedaj posušiti in dobili bomo dobro seme, ki ga očiščenega in posušenega shranimo v papirnih vrečkah. Sadimo tudi dvoletnice, da se zakoreninijo in že pomladi bogotno cvetijo, predvsem mačehe in marjetice slezenovec, naprstec in zvončnice, katerih močne korenine bi se ob spomladanskem presajanju hudo poškodovale, jim jesensko presajanje omogoči bogato razraščanje in cvetenje.

Pred tulipani in hijacintami vsadimo čebulice narcis, ki jih nato več let pustimo v zemlji in polno cvetoče trajnice. Tulpe sadimo 10, narcise 15, hiacinte pa 13 cm globoko in pri tem pazimo, da istobarvne čebulice sadimo ločeno od drugobarvnih in če hočemo lep vrt s čebulicami ne skoparimo, dopolnimo ga pa z anemono coronario, ki v svoji pestrosti barv od bele do ognjeno rdeče cvetno preprogo poživijo. Sadimo jih tri prste globoko v za ped širokem razmahu, treba pa jih je pred mrazom zavarovati. Zlatice ali ranunkule zaradi lepšega cvetja raje sadimo jeseni kot pomladi. Do novembra lahko sadimo in presajamo lilije, da se na novem rastišču vkoreninijo.

Tulpe vsadimo vsaj 10, narcise 15, hiacinte pa 13 cm globoko; pri tem pazimo, da istobarvne čebulice sadimo ločeno od

drugobarvnih in ne bodimo skopi s čebulicami, če želimo imeti lepo urejene grede, v katere vsadimo tudi anemone coronarie, ki v svoji raznolikosti vrst še posebej poživijo cvetno preprogo. Sadimo pa jih v oktobru tri prste globoko v za ped širokem razmahu; ker pa so za mraz občutljive, jih je pred njim treba zavarovati. Cvetijo od bele do ognjeno škardlatne, enako sadimo tudi zlatice (ranunkule), ki jih zaradi lepših cvetov raje sadimo peseni kot pomladi vse do novembra, da se do zime na novem mestu že vkoreninijo.

Lilije običajno jeseni poženejo nove korenine in v dobi mirovanja poganjajo. Zato jih je treba saditi in presajati do konca oktobra na kraju, ki bo v opoldanskih urah zasenčen, to pa je med nizkimi grmičastimi cveticami, posebno v humozni zemlji, med azalijami in rododendronom.

Z. T.

—o—

ALPE-ADRIA

V ponedeljek 21. septembra se bodo zbrali na plenarnem zasedanju v Benetkah predsedniki deželnih vlad, ki pripadajo delovni skupini Alpe-Adria. Zasedanje bo vodil predsednik deželne vlade Veneta Bernini, ki je začasni predsednik te ustanove za mednarodno sodelovanje, kateri pripadajo Furlanija - Julijska krajina, Bavarska, Štajerska, Koroška, Zgornje Avstrijsko, Salzburg, Slovenija in Hrvaška. Na zasedanju bodo razpravljali o pobudah, ki so jih dozdaj uresničili, in o programu za prihodnost in sicer na področju kulture, gospodarstva, prevoza in urejanja teritorija. Na zasedanju bodo tudi odobrili predlog, naj se delovni skupini ALPE-ADRIA priključi še dežela Tridentinsko-Južni Tirol.

ZGODOVINSKI SIMBOL IN PRAVO SLOVENCEV

Knežji kamen, vojvodski stol...

OOOO 6 OOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOOO J. ŠAVLI OOOOO

Povsod na klije torej nenehno na dan poudarjanje slovenstva zgodovinske Koroške, le zgodovinopisci predpostavljajo nemško plemstvo, nemški fevdalni red ter slovensko-nemško jezikovno mejo že od 10. stoletja dalje, ko sploh ni imela nika-kršnega pomena v zavesti ljudi.

Slovenski klobuk — simbol slovenske svobode. Omenja ga že najstarejši vir o ustoličevanju, vrinek v Švabskem ogledalu, kjer pisec opisuje kmečko obleko, v katero se obleče koroški vojvoda (po vsej verjetnosti 13. stol.):... in posade nanj siv slovenski klobuk, s sivo klobučno vrvice (und setzen Im ouch ainen Grawen windischen huett vff mitt ainer grawen schnuer...) (20).

Otokar v svoji kroniki pa pravi: Kadar ima cesar zborovanje, tedaj mora v isti obleki koroških vojvod cesar pustiti, da pride pred njega (namreč vojvoda). Tudi ga

ne sme nihče sovražiti, proti komur koli opusti to, da ne sname svojega klobuka; zaradi ošabnega mišljenja ne dela, marveč da si daje previco. In Otokar takole opiše klobuk: (21)

Tudi mu je na glavi dovoljeno nositi klobuk, koničast, sive zunanosti; na njem so postavljene štiri ploščice; te lične klobuke so v zadnjem času nosili na Koroškem, en konec vrvice mora prosto viseti.

Kot nam poroča Janez iz Vetrinja, je imel klobuk pri ustoličevanju poseben pomen: (22)

In kakor pravijo, spada k temu obredu: vojvoda napravi iz kmečkega klobuka požirek mrzle vode, da ljudstvo, to videč, ne bi plamtelo po vinu, marveč se zadovoljijo s tistim, kar rodi zemlja rodniča za vzdrževanje življenja.

Klobuk je v srednjem veku pomenil prostost in plemenitost, tako da je o tem

ZAOSTRITEV ODNOSOV

Zaostritev odnosov med Egiptom in Sovjetsko zvezo ni ostala brez posledic. Egipčanski časopisi so obširno poročali o zaroti proti predsedniku Sadatu in v korist Sovjetske zveze, v katero so bili vpleteni po izjavah egipčanske policije nekateri vidni opozicijski politiki in peščica članov sovjetske tajne službe v Egiptu. Dan kasneje je prišla iz Kaira vest, da je vlada ukazala sovjetskemu veleposlaniku Poljakovu, naj v 48 urah zapusti Egipt. Sklep o izgonu sovjetskega veleposlanika so objavili ob koncu vladne seje, ki jo je vodil podpredsednik republike Moubarak. Egipčansko ozemlje bo moralo zapustiti tudi šest članov sovjetskega veleposlanstva v Kairu. Egipčanska vlada je hkrati sklenila razveljaviti pogodbe vseh sovjetskih strokovnjakov, ki so zaposleni v Egiptu. Sklep bo postal veljaven v tednu dni.

JAPANSKO POSOJILLO KITAJSKI

Japonska vlada bo nudila Kitajski posojilo ene milijarde 300 milijonov ameriških dolarjev, kar bo kitajskim oblastem omogočilo nadaljevati uresničevanja vrste industrijskih načrtov. Kitajska agencija Nova Kitajska, ki poroča o tem posojilu, pojasnjuje, da sta kitajski podpredsednik Gu Mu in japonsko parlamentarno odposlanstvo dosegla načelen sporazum o tem posojilu. Kitajska vlada je pred kratkim sklenila prekiniti izvajanje pomembnih industrijskih načrtov, češ da za njihovo uresničevanje ni finančnih sredstev. Sklep kitajske vlade je neprijetno odjeknil v japonskih industrijskih krogih, saj je znano, da je Japonska dobavljala naprave za nadaljnji razvoj industrije na Kitajskem. Sklep japonske vlade kaže, kako se japonske oblasti živo zanimajo za nadaljnji industrijski razvoj na Kitajskem. Japonci so včeraj izjavili, da so njihovi denarni zavodi pripravljene nuditi Kitajski še druga posojila, če bodo Kitajci sprejeli japonske pogoje.

nastal celo nemški pregovor: »Er nimmt den Hut nicht ab, wie ein windischer Bauer« (Ne sname klobuka, kakor slovenski kmet). (23) B. Grafenauer sodi, da je klobuk spadal k noši kmečkega ljudstva na Koroškem. To ljudstvo da je bilo slovensko, za razliko (spet!) od nemškega plemstva. (24) Vendar pride s tem v nesoglasje, ko navaja, da je bilo to oblačilo v 13. stoletju še vedno vsakdanje oblačilo kosezov (25). Torej ne samo kmetov!

Da pa ni šlo samo za koroškoslovenski klobuk, nam dokazuje tudi grb Slovenske krajine (Windische Mark), sedanje Dolenjske, preden se je združila s Kranjsko (Gorenjsko). Opis grba: (26)

Na zlatem ščitu je črn slovenski klobuk, opasan je z rdečimi pletenimi vrvicami, ki sicer prosto vise ali pa so ornamentalno zavite in se končajo z dvema čopoma. Polni grb je na obeh straneh ščita obdan z ornamentalnim listovjem, ima šlem in krono, nad njo pa grbovno dragotino ali grbovni okrask. Naš grb ima črno-zlato spremljajoče se okrasno listovje, nad ščitom odprto turnirsko čelado z zaponkami in krono.

Dragotino nad grbom predstavlja osmerokotna blazina, okrašena na vseh osmih oghih z rožami pavjih peres, prav na

- Znaš Mihec, de jest sm zračunov, de vojske ne bo.
- Kaku moreš reč kej tašnega? Kej ne videš, de se vsi nečko prpraulajo, delajo tanke, aroplane, mišile jn vse sorte; jn pole manevre, zdej na murji, zdej u lufti, zdej na zemli. Jn kašen bot tudi kej ustrlijo. Dostokrat se zdi, de bo zdej, zdej počlo.
- Ben videš, jn jest ti rečem, de ne bo neč. Vsi tisti manevri jn ke se zmerjajo sez notami, vse tisto so samo čakole za popolino. Ke ta veliki so vre vse zmenjeni.
- Ma kaku moreš tu reč? Jest ne zastopem. Dejmi malo razložet!
- Vse je dragi moj, koker zmiram jn povsod, samo boteaga. Ti misleš, jn tudi drugi taku mislejo, de Rusi so pruti Amerikancem, zatu ke u Ameriki jemajo kapitalizem jn Rusi pej čejo, de be biu po celmi sveti komunizem. Ma ni neč res. Vse so bale. Zatu ke ta glavna stvar je žito. Ta prvo je treba jest jn pole pride vse drugo. Jn Rusi dobro znajo, de lahko kupejo žito samo

u Ameriki. Ma samo dokler so tam kapitalisti. Ke če bi Amerikanci nardili komunizem, pole Rusi ne be mogli več od njih kupavat žita. Jn kej be pole jedli?

- Češ reč, de so Rusi kontenti, de je v Ameriki kapitalizem?
- Kepej. Kej ti ne pravem, de je vse zmenjeno. Vidi: od lani na letos so po vsem sveti prdelali za osemdeset meljonov tonelat žita več ku lani. Stirdeset meljonov so prdelali več ku lani samo u Ameriki. Ta drugo pej po drugeh kapitalističnih državah. U Rusiji pej zmiram mejn. Zatu ke tam jemajo (al se zgovarjajo) zmiram kašno sušo. U Ameriki pej nimajo nikoli nobene suše. Za letos so zračunali, de si bo mogla Rusja preskrbet aneh šest milijard dolarjev za plačat žito Ameriki. Znaš kolko je tu u lireh jn kaku be se tu zapisalo? Vidi: 7.000.000.000.000 lir. Jn ke jema Rusja dosti rudnikov zlata, bo mogla prodajat zlatu.
- A zatu zgeblava zlatu na vrednosti?
- Kepej. Jn dolar pej gre zmiram bol gor, posebno odkar je začnu komendirat tisti Reagan. Taku de če gre dolar gor, gre zatu, ke ga podpirajo Rusi, ke kepavajo ameriansko žito. Taku so tudi Amerikanci kontenti, de Rusi sez njih agronomijo ne pridejo nikamer naprej jn de kupavajo njih žito. Ani so kontenti, de lepu prodajajo, ani so pej kontenti, de jemajo ki kupet. Na tihem — ma tega ne povejo — se jemajo radi. Zatu pej pravem, de vojske ne bo.
- Ma če sm prou zastopu, so Rusi krivi, če je lakota na sveti. Zatu ke če bi Rusi prdelali vsaj zase, pole be tisto ameriansko žito vancalo. Be ga lahko dali drugem narodom, ke so tudi lačni. Pole pej krčijo, da je kapitalizem vsega kriv, če so ledje lačni.

— Sej ti ceu cajt pravem, de so tu samo čakole. Tu je vse samo notranja politika. Sez kapitalizmam, imperjalizmam jn komunizmam samo ledi strašejo, glih taku ku uče majhne otroke »očo babau!« jn taku pole otroci bol bugajo. Tisti ke komendirajo tudi zmiram pravejo »očo babau«.

— o —

ZMAGA KONSERVATIVCEV

Na političnih volitvah na Norveškem je prodorno zmagala konservativna stranka, medtem ko je laburistična stranka, ki je bila doslej vodilna, doživela poraz. Konservativna stranka bo imela v novem parlamentu 54 poslancev, to je 13 več kot zdaj. Laburisti so sicer ostali stranka relativne večine, vendar so izgubili 11 poslanskih mest in bodo v novem parlamentu imeli 65 poslancev. Opazovalci menijo, da bo konservativna stranka sklenila zavezništvo s krščansko-demokratsko stranko in s sredinsko stranko in tako prevzela oblast v državi. Demokristjani so sicer doživeli hud poraz, saj so izgubili 7 poslanskih mest, medtem ko je sredinska stranka izgubila enega poslanca. Te tri stranke pa bi imele v parlamentu skupno 85 poslanskih mest, se pravi absolutno večino. Novi parlament se bo prvič sestal 13. oktobra. Do tedaj pa bo ostala na oblasti laburistična vlada.

ŠOLA V CELOVCU

Šolsko leto se je uradno začelo tudi na višjih šolah v Avstriji. Dijaški domovi, kjer med šolskim letom prebiva večji del dijakov gimnazije, se te dni polnijo, saj so imeli tudi že popravne izpite. Osnovne šole so tudi na dvojezičnem ozemlju Koroške začele s poukom že v ponedeljek.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« ■ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, števil. 157 ■ Odgovorni urednik: Drago Legiša ■ Tiska tiskarna Graphart. Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 772151

blazini pa je še enkrat upodobljen slovenski klobuk, kakor na ščitu.

Slovenska marka je po naših dodanih raziskovanjih dobila svoj grb po Habiburžanu Rudolfu IV. Ustanovniku, ker se je dal ustoličiti po starodavnem obredu na Gosposvetskem polju. Ko si je dal vrezovati nove grbe, med njimi grb Slovenske krajine, mu ni bilo težko izbrati grobnega lika za novi grb. Vzel si je »slovenski« klobuk za grb Slovenske krajine. (1360).

Klobuk srečamo tudi v okrasju dveh grbov in sicer nad ščitom koroškega vojvoda Majnarda Goriško-Tirolskega (1286), ter njegovih sinov Otona in Henrika. Nad grbom Otona je klobuk namesto čelade, s čopom pavjih peres (pečat iz leta 1301); Henrikov grb (1298) pa ima prav tako klobuk, vendar pa s petelinjimi peresi in na okrajkih obešene lipove liste. Gre torej za lipove liste in ne za »ploščice«, ki vise od klobuka. Tako je izpričano da sta poleg klobuka že tedaj veljala za slovenski znak tudi lipa in petelinje pero.

Po vsem tem ni čudno, da je veljava tega klobuka tako narasla, da je dobil že pomen, pa tudi obliko krone. Kot tak je namreč ohranjen v Gradcu z imenom štajerski vojvodski klobuk. Toda »štajerski« se imenuje le od Jožefa II, dalje, ki ga je dal obnoviti. Ima pa obliko gotske krone

z rdečo žametno podlogo. In ker je gotski, ugotavljajo izvedenci, da je ta oblika lahko nastala samo za časa vojvoda Friderika V. (cesarja Friderika III.). Na njega pečatu se tudi nahaja. Rabili pa so ga za vojvodo pri poklonitvah, ki so sledile ustoličevanju. Za Karla VI. (1728) ga niso mogli najti in se je poklonitev oz. umeščanje izvršilo brez njega (28).

Najbolj značilno, pa tudi zgovorno, je pač to, da je vse do danes ohranil ime »klobuk«, čeprav ima že stoletja obliko krone. Ustoličevanja oz. umestitveni pokloni novemu vladarju pa pomenijo politično pravno popolnoma isto kot kronanja.

Črni panter — najstarejši karantanski grb. Vojvodina Koroška je sprva imela v svojem grbu črnega panterja na srebrnem ščitu oz. na ščitu iz hermelinovega krzna. Ta grb je izpričan na pečatu koroškega vojvoda Hermana I. Spanheim leta 1163 in vsi koroški vojvodi so ga nosili na svojem ščitu vse do leta 1269, ko je umrl zadnji vojvoda tega rodu Ulrik III. Njegov brat Filip, kancler češkega kraljestva, prošt vyšegrski, izvoljen solnograški nadškof in zatem oglejski patriarh, je obdržal panterja v svojem osebem grbu do 1279. Odslej je panter prišel dokončno iz rabe (29).

Ščit ali katera druga podlaga iz hermelinovega krzna pri grbu je znak kne-

žjega dostojanstva dežele. Hermelin kot knežji simbol izhaja iz srednjeveške zgodbe, kot jih je v 4. stoletju napisal Fiziologij (Phisiologius). V njih pravi o hermelinu, da mora poginiti, če si zamaže svoje krzno. Zaradi tega je v grboslovju hermelinovo krzno pridržano knezom kot znak njihove oblasti nad vso deželo (30).

(Dalje)

- (20) iz B. Grafenauer, Ustoličevanje... str. 80
 (21) item., str. 87-90 Otokar (20010, 20040, 20135)
 (22) item., str. 102
 (23) J. Mal, Nova pota... str. 212-13 (iz Carinthia 1823, str. 106)
 (24) B. Grafenauer, item., str. 242
 (25) item., str. 290 (iz A. Jaksch, Monumenta historica ducatus Carinthiae II, št. 635)
 (26) V. Mirt, Grbi slovenskih dežel in slovenskega etničnega ozemlja, koledar DSM, Celovec 1980, str. 88-9
 (27) Z. Bartsch, Steiermärkisches Wappenbuch 1567, faksimilna izdaja, Gradec 1893 str. 53. A. von Siegenfeld. Das Landeswappen der Steiermark, Gradec 1900, str. 260, 262
 (28) A. Antony von Siegenfeld, Das Landeswappen der Steiermark (Forsch. z. Verfassungsgeschichte d. Stmk.), 1900, str. 374-8
 (29) dopis Koroškega deželnega arhiva (Kärntner Landesarchiv) v Celovcu, dne 5.2.1981 (št. 29/1/81) V. Mirt, itm., str. 86
 Z. Bartsch, itm., str. 51
 (30) R. Puschnigg, Unser steierisches Wappenier, Blätter für Heimatkunde 50, Gradec 1976, str. 54